

MARAXSAHTRA IMERIYASINING TUGATILISHI

Rahimjonov Fayozbek Mirkomil o'g'li

Farg'ona davlat universiteti talabasi

rahimovfayozbek08@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Marathalar imperiyasining siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy tarixi, mintaqada tutgan o'rini ochib berish, yuzaga kelgan tarixiy jarayonlarni yanada chuqurroq ochib berish masalalari xorijiy tadqiqotlar tahlilida taqdim qilinadi.

Kalit so'zlar: Maratha, Hindiston, Dekan, Maharashtra, Mo'g'ul.

ABSTRACT

In this article, The political, social, economic and cultural history of the Maratha Empire, its role in the region, and the issues of deeper disclosure of the historical processes are presented in the analysis of foreign studies.

Key words: Maratha, India, Deccan, Maharashtra, Mongolia.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION)

Hozirgi globallashtirilgan zamonda tarixning turli masalalarini o'rganish ustuvor masala sifatida talqin qilinmoqda, xususan tarixiy tajribalarning keng miqiyosda bilish, ulardan kerakli xulosalarni chiqarilishi esa o'z navbatida ushbu soha vakillari uchun eng kerakli unsur hisoblanadi. Yurtboshimiz Sh.M.Mirziyoyev: "Milliy ma'naviyatimizni rivojlantirish, uni xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz hayotiga singdirishda ijtimoiy-gumanitar fanlarning ahamiyati juda katta. Afsus, bu fanlar rivoji zamondan ortda qolmoqda. Xususan, biz uchun nihoyatda dolzarb bo'lgan tarix fani ham bundan mustasno emas. Tarixga oid ilmiy tadqiqot ishlari asosan bayonchilik, publitsistik usulda olib borilmoqda. Natijada, olis va yaqin o'tmishimizdagi ko'pgina voqealar mohiyati, ularni yuzaga keltirgan omillar va tarixiy qonuniyatlar ochilmasdan qolmoqda" – deb ta'kidlaydi[1:464]. Darhaqiqat jahon tarixida yuz bergan jarayonlar va ularning insoniyat hayotiga qilgan ta'sirlarini chuqur anglash hamda xulosa chiqara bilish tarixchi uchun kerakli unsurdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS)

Ushbu ilmiy ishimiz doirasida biz Xorijiy adabiyotlarning ayrim asarlaridan foydalangan holda mavzuyimizning mohiyatini ochib berishga harakat qilamiz hamda

ish doirasida asosan o'zbek o'quvchilari uchun holisona fikrlarimizni taqdim etib boramiz. Mavzuning mohiyatini ochishda asosan Oxford University press nashri tomonidan tavsiya etilgan mavzuga oid adabiyotlardan foydalanamiz.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Uttar-Pradeshning sharqiy chekkasida Varanasi shahri joylashgan bo'lib, ushu shahar turli manbaalarda turlicha nomlar bilan, masalaln Kashi, Benares deb ham ataladi. Bu shahar Muqaddas Ganga qirg'og'ida joylashgan bo'lib, u butun dunyodagi eng qadimiy insonlar uchun doimiy yashash joylaridan biri hisoblanadi va hindular hindlar uchun boshqa ziyorat maskanlaridan ko'ra ulug'roq hisoblanadi[2:15].

Kashi yirik savdo markazi sifatida gullan yashnagan, shuningdek, Buddha dini asoschisi Gautam Buddha o'zining birinchi va'zini (Sarnath) o'qigan joy edi. Kashi muqaddas daryo qirg'og'ida joylashgan bo'lib, shaharning mashurligi yuzlab budda ibodatxonalarining joylashuvi bilan ham anvha mashxur shahardir. Shuningdek, shahar ko'plab bosqinchilarning talon taroj qilishlari uchun ham yaxshi joy hisoblanar edi, chunki muqaddas ibodatxonalarda ko'plab boyliklar, qimmatbaho narsalar juda ham ko'p bo'lgan.

Qanchalik vayronagarchiliklar urchiganiga qaramasdan hududda qayta tiklash ishlari amalga oshirilib, shahar o'z qiyofasini qayta tiklagan. Eng qadimgi vayronagarchiliklardan biri milodiy 1194 - yilga to'g'ri keladi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Benares o'sha paytda Kannaujning bir qismi bo'lgan Gahadval qirolligining gullab-yashnagan shahri edi. Yuzlab ibodatxonalardan tashqari, u gullab-yashnayotgan Buddist monastirlariga ham ega bo'lib, bularning eng kattasi Sarnatda edi. O'sha yili Muhammad G'oriyning generali Qutbiddin Aybak Kannaujga bostirib kirdi. Kannaujning Jaychandi mag'lub bo'ldi va boshi kesildi. Keyin Aybak Benaresga yuzlandi va mingdan ortiq ibodatxonalarni, shu jumladan asl Kashi Vishvanat mandirini vayron qildi. [3:16].

Keyin uning qo'shinlari Sarnatga yo'l oldi va shu qadar puxta ishladiki, bu joy abadiy g'oyib bo'ldi. Rev Sherring shunday deydi: "Arxeologlar hamma joyda bir xolokostda rohiblar, monastirlar va Sarnat ibodatxonalarini vayron qilgan buyuk falokatning izlarini topdilar.

Keyingi asrlarda Benares qayta qurilgan va vayron qilingan va qayta tiklangan. Aybakdan yuz yil o'tgach, Alloviddin Xilijiy minglab ibodatxonalarni buzib tashlagan deb ishoniladi. Kashi Vishvanat ibodatxonasi bir necha bor vayron qilingan, jumladan, Jaunpur va Sikandar Lodxi Faruqiylar sulolasi tomonidan ham katta buzg'unchilik ishlari keng ko'lamli tarzda amalga oshirilgan.

Hatto Humoyun Sarnatdagi sobiq Stupa ustiga minora qurdirdi. Mug'al imperatori Akbar davrida ko'plab ibodatxonalar, shu jumladan Kashi Vishvanat

rajputlar tomonidan qayta qurilganida bir oz jonlanish yuz berdi. Chunki Akbar adolatli shahzoda hamda hukmdor bo'libgina qolmasdan u turli dinlarga murosasozlik bilan qaragani uchun Buyuk nomini olgan. Ammo uning nabirasi Shoh Jahon (o'n to'rtinchi farzandini tug'ib vafot etgan o'ttiz sakkiz yoshli xotiniga muhabbat yodgorligi qurgan) keldi va Benares yetmishta ibodatxona vayron bo'lganini ko'rdi. Ammo Shoh Jahon faqat shunchaki hayrat bilan qarashlarni taqdim etdi. 1661 - yilda Mug'al taxtiga Akbarni chinakam rahmdil ko'rsatgan kishi o'tirdi [4:120].

Yuzlab ibodatxonalarni buzib, o'rniga masjidlar qurishni buyurdi. Yangi ibodatxonalar qurilmasligi kerak edi. Kashi Vishvanat ibodatxonasi buzib tashlangan va uning ustiga Gyan Vapi masjidi qurilgan.

Madhoji ka Deora (Beni Madhav ibodatxonasi) vayron qilingan va minoralari shahar tepasida osmonga ko'tarilgan masjid qurilgan. Alamgir Aurangzeb tomonidan amalga oshirilgan vayronagarchilik shu qadar miqyosda ediki, hindlarning eng muqaddas shahri XVII asr oxiriga kelib o'ziga xos islomiy ko'rinishga ega edi. U hatto Baranes nomini Muhammadobodga o'zgartirdi. Diana Elk o'zining "Banara nuri" kitobida: "Benaresda Avrangzebdan keyin bo'lgan birorta ham yirik ibodatxona yo'q edi", deydi Revvingning fikrini aks ettirgan, Revving o'sha asarda shunday degan: "Shahar har tomondan ma'badlar bilan bezatilgan bo'lsa-da, lekin shunday bo'lar edi. Avrangzeb davridagi Benaresda yigirmata ibodatxonani topish juda qiyin. [5:19].

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Xulosa qilib aytganda Hindiston tarixida qisqa vaqt hukmronlik davomida katta natijalarga erishgan ammo uni barchasini ikki asrdayoq yo'qotgan Maraxashtra davlati o'z siyosatini yuritishda katta xatolarga yo'l qo'ymagan bo'lsada siyosiy jihatdan hom ekanliklari, diplomatik salohiyatlarini deyarli yo'q ekanligini amalda ko'rsatdilar. Aynan shu jihat mamlakatning nixoyasini belgilab berdi. Sambhaji davriga nazar solsak, Boburiy Imperator Avrangzeb bilan olib borilgan qarama-qarshilik jarayonlarida ham Maratha hokimiyati vakillari o'zlarining hom ekanliklarini ko'rsatdilar, garchi mamalakat harbiy jihatdan yuksak salohiyatga ega bo'lsada diplomatik munosabatlar siyosiy vaziyatlarning yo'nalishini katta tezlikda o'zgartirib yuborishini hammamiz yaxshi anglaymiz. Ahmadnagar, Bijapur qirolliklari bilan qulay diplomatik munosabatlar, katta siyosiy bosim, harbiy kuchlarning nisbatini to'g'ri yo'lga qo'ya olgan Boburiylar vaziyatni o'z manfaatlariga o'zgartirganliklarini hammamiz guvohi bo'ldik. Keyingi davrlar ham shunday alkashliklarni o'z ichiga olgani sababli ham mamalakat inqirozi tezlashdi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Mirziyoyev, Sh.M.(2021). Yangi O‘zbekiston strategiyasi. O‘zbekiston.
2. S. M. Alam, "The historic Deccan: a geographical appraisal," in V. K. Bawa (ed.) Aspects of Deccan History: Report of a Seminar. - Hyderabad, 1975.
3. Andre Wink. Land and Sovereignty in India: Agrarian Society and Politics under the Eighteenth-century Maratha Svarajya. - Cambridge, 1986.
4. Barrow I. The East India Company, 1600–1858. – B.: Hackett Publishing Company, 2017.
5. Brij Kishore, Tarabai and her Times. - Bombay, 1963 – P. 656 p.
6. Charles J . Bennett, "The morphology of language boundaries: Indo-Aryan and Dravidian in peninsular India," in David E. Sopher (ed.), An Exploration of India: Geographical Perspectives in Society and Culture. - Ithaca, 1980. – 550 p.
7. Dirks N. B. The Hollow Crown: Ethnohistory of an Indian Kingdom. - Cambridge, 1987. - 420 p.
8. Dighe V. G. Peshwa Bajirao I and the Maratha Expansion. - Bombay, 1944. – 450 p